

Deze factsheet presenteert de belangrijkste cijfergegevens van het voorbije decennium over de omvang van het cocaïnegebruik in Vlaanderen en België.

We bespreken achtereenvolgens:

- het gebruik bij verschillende groepen;
- combigebruik;
- problematisch gebruik
- ziekte- en sterftecijfers;
- de hulpvraag bij personen die cocaïne gebruiken;
- gegevens over verkeer;
- gegevens van politie en justitie;
- de beschikbaarheid en samenstelling van cocaïne;
- COVID-19.

Deze factsheet maakt deel uit van een reeks factsheets over verschillende producten. Het document ['achtergrond bij de factsheets'](#) geeft meer uitleg bij de gebruikte cijfers.

In deze factsheet staan heel wat cijfers uit 2020 en 2021, twee jaren waarin de impact van de coronapandemie groot was. We wijden aan het eind van de factsheet een hoofdstukje aan specifieke resultaten in coronatijden. Maar houd doorheen het hele document in het achterhoofd dat bepaalde veranderingen of evoluties in 2020 en 2021 het gevolg kunnen zijn van de sterk veranderde maatschappelijke context (o.a. lockdownperiodes, langdurige coronamaatregelen, de sluiting van het uitgaansleven, scholen, eventzalen, sportkantines e.a.).

Cocaïne wordt gewonnen uit de bladeren van de cocastruik (*Erythroxylon coca*). Na chemische bewerking wordt een fijn kristalachtig wit tot geelachtig poeder met een bittere smaak verkregen. Coke is een opwekkende stof. De eerste effecten treden vrij snel op. Afhankelijk van de gebruiksmethode duren ze 3 à 5 minuten bij basen of 30 à 45 minuten met na-effecten die tot 2 uur later kunnen

optreden bij snuiven¹. De duur van het effect hangt af van de wijze van gebruik (bv. langer effect bij snuiven dan roken) Ze geven een gevoel van extra energie, euforie, opwinding en grote zelfzekerheid. Tevens onderdrukken ze het hongergevoel en de vermoeidheid². Cocaïne wordt meestal gesnoven. Opgelost in water kan het ook ingespoten worden. Om cocaïne te roken wordt het omgezet in een base. Dat gebeurt door een oplossing van cocaïnepoeder met natriumcarbonaat of ammoniak te verhitten. Zo krijgt men basecoke, gekookte coke of crack. Deze vormen van cocaïne hebben een veel kortere werkingsduur en leiden sneller tot verslaving. Het product roken met een waterpijp of een speciaal crackpijpje, heet 'basen'.

Gebruik

Algemene bevolking

In 2018 gebruikte 1,7% van de Vlamingen van 15 tot 64 jaar het afgelopen jaar cocaïne (3,0% bij mannen, 0,4% bij vrouwen). Ter vergelijking, 78% van de Vlamingen dronk het laatste jaar alcohol; 6% gebruikte cannabis. Personen die cocaïne gebruikten waren overwegend mannen tussen 25 en 34 jaar.

Hoewel de gebruikspersentages in de algemene bevolking zeer laag blijven, is er een stijging in het gebruik van cocaïne tussen 2008 en 2018, van 0,8% naar 1,7%.²

Cocaïne is de meest gebruikte illegale stimulerende drug in de Europese Unie. Naar schatting 13,8 miljoen EU-burgers tussen 15 en 64 jaar hebben in hun leven ooit wel eens cocaïne gebruikt. Dit komt overeen met 5% van deze leeftijdsgroep. Er zijn wezenlijk meer mannelijke dan vrouwelijke ooitgebruikers (9,6 miljoen vs. 4,3 miljoen). 3,5 miljoen EU-burgers (1,2%) hadden het voorgaande jaar cocaïne gebruikt. Een meerderheid van laatstejaarsgebruikers is jong: 2,2 miljoen jongvolwassenen van 15 tot 34 jaar (2% van deze leeftijdsgroep) had in het afgelopen jaar cocaïne gebruikt. De mate van gebruik en de trends daarin verschillen van land tot land.³

^a Zie hiervoor ook [het Drugwiel](#)

Cocaïnegebruik bij de bevolking van 15-34 jaar in een aantal Europese landen (in %)

Land	jaar	gebruik tijdens laatste jaar
België	2018	2,9
Nederland	2019	4,6
Ver. Koninkrijk	2018	5,3
Duitsland	2018	2,4
Frankrijk	2017	3,2
Spanje	2020	3,2
Italië	2017	1,7
Roemenië	2019	0,7
Bulgarije	2016	0,5
EU		2,1

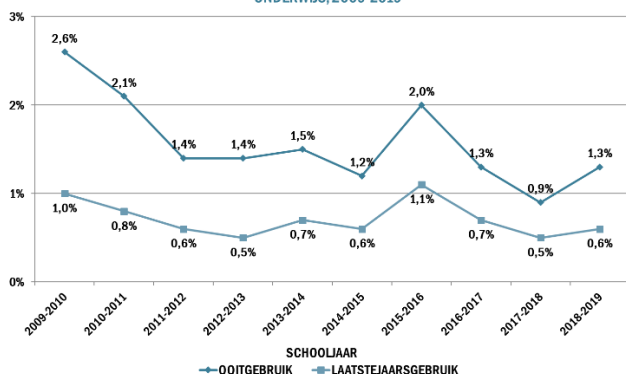
Scholieren in het secundair onderwijs

Tijdens het schooljaar 2018-2019 zei 1,3% van de leerlingen in het secundair onderwijs in Vlaanderen dat ze ooit cocaïne gebruikten. 0,6% van de leerlingen in het secundair onderwijs gaf aan in het voorgaande jaar cocaïne te hebben gebruikt. Ter vergelijking: gebruik van cannabis in het voorgaande jaar werd door 12% van de leerlingen aangegeven. Omdat regelmatig (wekelijks tot dagelijks) gebruik van cocaïne zo goed als niet voorkwam, wordt dit niet meer gemeten.

Hoe ouder de leerlingen, hoe meer van hen 'ooit' andere illegale drugs dan cannabis hebben gebruikt. Dat geldt ook voor cocaïne. Bij de 12-14-jarigen gebruikte slechts een uitzondering ooit cocaïne (0,3%). Van de 17-18-jarigen gebruikte 1,2% het laatste jaar cocaïne. Iets meer jongens (1,7%) dan meisjes (0,9%) gebruikten ooit cocaïne.

Vergeleken met tien jaar geleden daalde het ooitgebruik van cocaïne bij leerlingen. Er is wel een stijging in vergelijking met het schooljaar 2017-2018.⁴

EVOLUTIE VAN HET COCAÏNEGEBRUIK BIJ SCHOLIEREN IN HET VLAAMS SECUNDAIR ONDERWIJS, 2009-2019

^b De gemiddelde leeftijd van de uitgaanders is 28 jaar en 4 maanden.

^c Occasioneel betekent eenmaal per maand of minder tot enkele keren per maand.

^d Deelnemers aan GDS 2019 waren hoofdzakelijk mannen, met een gemiddelde leeftijd van 29 jaar en 7 maanden, waarvan de meerderheid regelmatig uitging en het afgelopen jaar illegale drugs nam.

^e Onder gebruik van drugs wordt in dit onderzoek het gebruik van illegale drugs en het

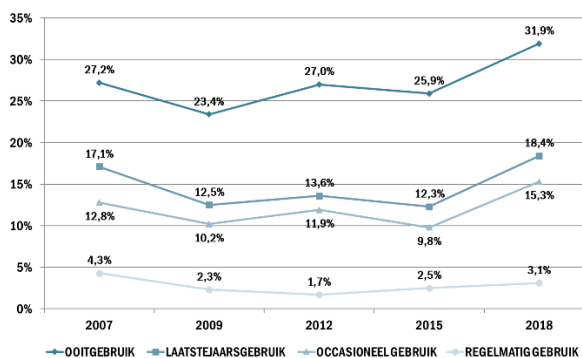
Studenten in het hoger onderwijs

5% van de studenten in het hoger onderwijs in Vlaanderen gaf in een bevraging in 2017 aan dat ze in het voorbije jaar cocaïne gebruikt hebben.⁵

Uitgaansleven

32% van de uitgaanders^b in Vlaanderen zei in 2018 dat ze ooit cocaïne hebben gebruikt. 18% gebruikte het voorgaande jaar cocaïne. Daarmee is cocaïne, na cannabis en xtc, het meest gebruikte illegale middel bij uitgaanders. Cocaïne werd vooral occasioneel^c gebruikt (15%). 3% van de bevragede uitgaanders gebruikte cocaïne meerdere keren per week tot dagelijks. In 2018 lag het aandeel laatstejaarsgebruikers van cocaïne ongeveer even hoog als in 2007 (17%), maar in de tussenliggende jaren lag dat aandeel een stuk lager (tussen 12 en 14%).⁶

EVOLUTIE VAN HET COCAÏNEGEBRUIK BIJ UITGAANDERS IN VLAANDEREN, 2008-2018

Personen die drugs gebruiken

40% van de mensen die deelnamen aan de internationale Global Drug Survey (GDS) in 2021 hadden ooit cocaïne gebruikt. 24% gebruikte cocaïne het laatste jaar. In vergelijking met 2020 (31%) was dat een daling.⁷

Uit de GDS-cijfers van 2019 bleek dat 43% van de Belgen die in 2019 deelnamen aan GDS en daarbij aangaven cocaïne te gebruiken, dat middel in het voorgaande jaar op twee tot tien dagen te hebben gebruikt. Frequent gebruik (op 51 of meer dagen per jaar) kwam ongeveer even veel voor bij vrouwen (6%) dan mannen (7%). 4% van de personen die gebruikten, nam gemiddeld meer dan één dosis per gebruiksday. Dat al deze cijfers zo hoog liggen is omdat GDS zich specifiek richt op respondenten die middelen gebruiken^d. De resultaten van dit onderzoek zeggen dan ook enkel iets over personen die drugs gebruiken en niet over de algemene bevolking.⁸

Gedetineerden

Uit onderzoek bij gedetineerden in Vlaanderen in 2015-2016 bleek dat 35% tijdens detentie drugs^e gebruikte. Over het type drugs zijn nog geen cijfers beschikbaar. 25% meldde een life-time diagnose van een

gebruik van niet voorgeschreven medicatie begrepen. De onderzoekers benoemen dit als volgt: 1) cannabis, hasj, 2) heroïne, 3) andere opiaten (zoals morfine, fentanyl) zonder voorschrift, 4) cocaïne, crack, 5) amfetaminen, speed, 6) ecstasy (xtc), MDMA, designerdrugs, 7) lsd, acid, 8) slaap- en kalmeermiddelen (benzodiazepinen) zonder voorschrift, 9) methadon, Subutex (buprenorfine), Suboxone, zonder voorschrift; 10) steroïden, en 11) andere illegale drugs.

middelengerelateerde stoomis en 26% was al behandeld voor alcohol- of drugproblemen.⁹

Combigebruik

In 2018 gaven 24% van de uitgaanders aan in het voorgaande jaar illegale drugs met alcohol te hebben gecombineerd, 15% gaf combigebruik van verschillende illegale drugs aan in het voorgaande jaar.¹⁰

Van de respondenten die in de Global Drugs Survey 2018 aangaven dat ze de afgelopen 12 maanden voor het eerst cocaïne gebruikten, had 82% die dag al alcohol gebruikt, 42% cannabis en 15% xtc. 6% had nog geen ander middel gebruikt.¹¹

Problematisch gebruik

Betrouwbare schattingen over het totaal aantal personen die cocaïne op een problematische wijze gebruiken ontbreken.

Van de studenten uit het hoger onderwijs in Vlaanderen die het laatste jaar cocaïne, xtc of amfetamines gebruikten, heeft in 2013^f 34% een verhoogd risico op problemen^g door dit gebruik.⁴

Bij het gebruik van basecoke, gekookte coke of crack is het risico op problemen groter. De drang naar een nieuwe dosis is sterker omdat de werking veel sneller en intenser is dan die van gewone cocaïne. In 2020 gebruikte 49% van de bezoekers van de Vlaamse spuitenruilpunten basecoke. Dat is 10% lager dan in piekjaar 2019 maar nog steeds hoger dan de jaren daarvoor en hoger dan 2010 (41%).¹² Meestal werd de basecoke zelf aangemaakt met behulp van ammoniak^h.

Gezondheidsrisico's

Cocaïnegebruik heeft als lichamelijke risico's: hartinfarct, hartritmestoornissen, beroerte, epileptische aanvallen, depressie, vermoeidheid, slaapproblemen, paranoia, angst, hallucinaties. Specifieke gebruiksmethoden zoals snuiven, injecteren of roken van basecoke brengen extra gezondheidsrisico's met zich mee (bv. chronische rinitis, sinusitis, neusbloedingen, longaandoeningen, virusinfecties). Cijfers over de mate waarin deze aandoeningen voorkomen bij mensen die cocaïne gebruiken zijn er niet.

In de doodsoorzakenstatistiek zijn weinig sterfgevallen geregistreerd die te wijten zijn aan cocaïnegebruik. In de periode 2008-2018 waren in het Vlaams gewest 598 personen, 464 mannen en 134 vrouwen, overleden als gevolg van het gebruik van illegale drugs. Voor acht mannen en drie vrouwen was het overlijden het direct gevolg van het gebruik van cocaïne.¹³

^f In 2017 werd dit in de studentenbevraging niet meer bevestigd.

^g Dit is gemeten aan de hand van de 'Drug Abuse Screening Test' (DAST-10). In het document 'achtergrond bij de factsheets' wordt de DAST-10 verder toegelicht.

^h Meer informatie over roken/basen van cocaïne is te vinden bij Free-Clinic op http://free-clinic.be/wp-content/uploads/2013/03/Coca%C3%AFne_webversie.pdf

ⁱ Afkorting voor 'Drug and Alcohol Self Help'. Deze zelfhulpmodule is bedoeld voor

Hulpvraag

Niet alle types hulpverlening registreren op een uniforme of overkoepelende manier hulpvragen die gelinkt zijn aan problemen door cocaïnegebruik. Daarnaast kunnen dubbelstellingen voorkomen. Er zijn dus geen globale uitspraken mogelijk over hoeveel personen die cocaïne gebruiken en in behandeling zijn in België.

Een stijging of daling in het aantal personen dat hulp zoekt omwille van druggebruik is niet zo eenvoudig te interpreteren. Het kan gaan om een toe- of afname van het aantal personen dat op een problematische wijze drugs gebruikt in de maatschappij. Evenzeer kan het wijzen op een verandering in het hulpaanbod, in de toegankelijkheid van de hulpverlening of in het verwijzingsbeleid. Er kunnen zich ook wijzigingen voorgedaan hebben in de manier van registreren.

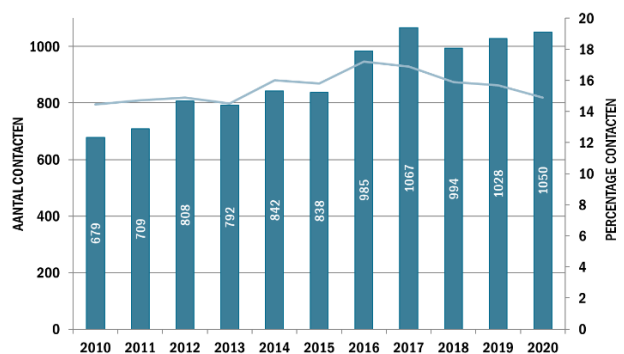
De laatste jaren kan beroep worden gedaan op **online hulp**. In 2020 meldden zich bij het zelfhulpprogramma DASHⁱ van De Druglijn 120 nieuwe personen aan voor cocaïnegebruik.¹⁴

De website drughulpi werd in 2020 door 116.332 Vlamingen bezocht. 234 personen schreven zich in voor een online begeleiding.¹⁵

In 2020 werden op de Druglijnwebsite 1.910 **zelftests** ingevuld voor cocaïne. 6% daarvan had een laag risico, 69% een toenemend risico en 25% een hoog risico om in de problemen te komen met cocaïnegebruik.¹⁶

In 2020 kwam in 15% (n=1.050) van de contacten van **De Druglijn** waarin een specifiek middel^k ter sprake komt, cocaïne aan bod. Het percentage Druglijncontacten waarbij cocaïne aan bod kwam (zie de lijn in onderstaande grafiek), bleef tussen 2010 en 2020 vrij stabiel.¹⁷

AANTAL CONTACTEN BIJ DE DRUGLIJN VOOR COCAÏNE, 2010-2020

In een steekproef van 104 **huisartspraktijken** in België werden 39 (8%) patiënten in de periode mei tot oktober 2013 behandeld voor problemen met cocaïnegebruik.¹⁸

In de **Centra voor Algemeen Welzijnswerk** had in 2020 3% (n=3.083) van het totaal aantal cliënten op het onthaal een verslavingsproblematiek¹⁹.

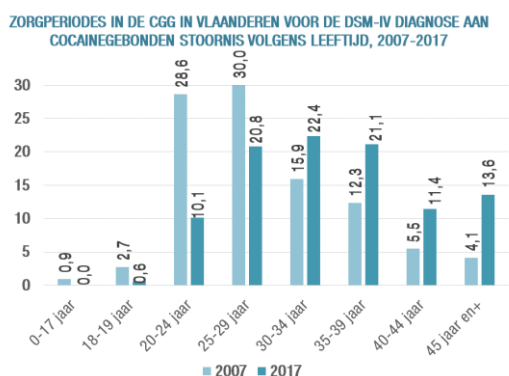
gebruikers van cannabis, ughb, cocaïne en/of alcohol.

ⁱ Het project 'Drughulp.be' is een gezamenlijk initiatief van CAD Limburg en Drughulp Kempen.

^k Naast illegale middelen kunnen ook alcohol, tabak, medicatie of andere middelen ter sprake komen in een contact met De Druglijn.

Verslaving aan illegale drugs kwam in 2017 op de eerste plaats (40%), dat was een hoger aandeel vergeleken met alcoholverslaving (28%). Een verslavingsproblematiek voor gecombineerd gebruik kwam voor bij 9% van de cliënten. Maar in tegenstelling tot voorgaande jaren werd in de CAW-registratie sinds 2014 geen verdere opdeling naar soort illegale drug gemaakt. Uit de cijfers van 2013 bleek nog dat slechts 0,3% van de cliënten een cocaïneverslaving had. Door de verschillen in registratie zijn vergelijkingen met voorgaande jaren niet mogelijk.²⁰

Van de 57.804 zorgperiodes^m die in 2017 in alle **Centra Geestelijke Gezondheidszorg** van Vlaanderen en Brussel werden geregistreerd, had 3% betrekking op een persoon waarbij de diagnose 'stoornis gebonden aan illegale middelen' is gesteld (1.848 zorgperiodes). 17% van deze zorgperiodes (n=318) had te maken met een stoornis gebonden aan cocaïne. In de periode 2007-2017 nam het aandeel zorgperiodes voor aan cocaïnegebonden stoornissen bekeken op het totaal aantal zorgperiodes voor stoornissen gebonden aan illegale middelen toe van 13% naar 17%. Deze cliëntpopulatie bestaat voor vier vijfde uit mannen. De meeste zorgperiodes omwille van aan cocaïnegebonden stoornissen waren in 2017 voor personen in de leeftijdsgroep 30-34 jaar (22%). In vergelijking met 2007 werden in 2017 verhoudingsgewijs minder zorgperiodes geregistreerd voor personen van 20-29 jaar maar meer dan dubbel zoveel voor 40-plussers.²¹

Bij 1.783 opnames in algemene ziekenhuizen in België in 2019 was de hoofddiagnose 'een stoornis gebonden aan een illegaal middel' (misbruik, afhankelijkheid of onbepaald)ⁿ. Dat stemde overeen met drie op 10.000 ziekenhuisopnames^o. Het grootste deel van deze opnames gebeurde via een spoedopname (n=1.492)^p.

Bij 386 (22%) opnames in algemene ziekenhuizen was de stoornis gerelateerd aan cocaïne. Bij 114 opnames ging het om cocaïnemisbruik, bij 234 opnames om cocaïneafhankelijkheid. Ook voor cocaïne verliep het grootste deel van de opnames via de spoeddienst (n=335).

Bij algemene ziekenhuisopnames kwamen middel gebonden stoornissen meer voor als nevendiaagnose (n=29.498). In 2019 kregen

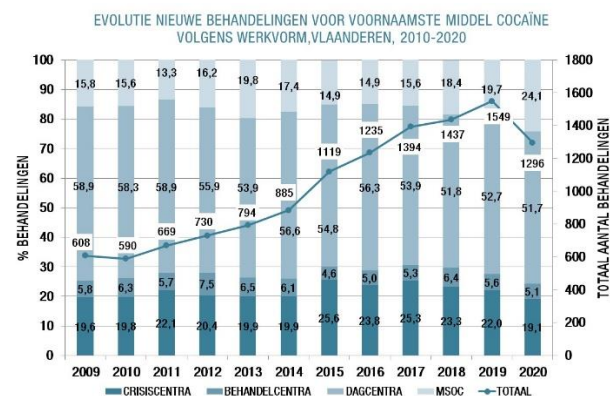
5.333 opnames de nevendiaagnose 'stoornis gerelateerd aan cocaïne'. Bij 1.024 opnames werd de nevendiaagnose cocaïnemisbruik opgetekend, bij 3.565 opnames cocaïneafhankelijkheid.²²

In België werden in 2019 131.786 psychiatrische opnames^q geregistreerd. Bij 9.558 opnames was sprake van een druggereleerde stoornis als hoofddiagnose (7%). Bij 5.479 psychiatrische opnames werd een druggereleerde stoornis als nevendiaagnose geregistreerd (4%).

Voor 284 opnames is de hoofddiagnose cocaïnemisbruik. In de periode 2009-2019 is het aantal opnames voor cocaïnemisbruik meer dan verdubbeld (n=117 in 2009). 936 psychiatrische opnames kregen als hoofddiagnose cocaïneafhankelijkheid. Tegenover 2009 (n=320) is dat aantal bijna verdrievoudigd. Het aandeel opnames voor cocaïneafhankelijkheid op het totaal aantal opnames met als hoofddiagnose een druggereleerde stoornis, steeg tussen 2009 en 2019 van 4% naar 10%.²³

In 2019 vonden in de Vlaamse psychiatrische voorzieningen 621 **gedwongen opnames** plaats omwille van druggereleerde stoornissen. 49 gedwongen opnames hadden als hoofddiagnose cocaïnemisbruik of -afhankelijkheid.²⁴

In de **gespecialiseerde centra voor mensen met een verslavingsproblematiek** erkend door het RIZIV^r waren in 2020 4.877 nieuwe patiënten in behandeling. 27% van de cliënten (n=1.296) was in behandeling voor cocaïne als voornaamste middel. Het aantal nieuwe behandelingen voor cocaïne verdubbelde tussen 2010 en 2020. Tegenover 2019 nam het aantal nieuwe behandelingen voor cocaïne in 2020 met 16% af. Het aandeel van de behandelingen voor cocaïne bekeken op het totaal aantal behandelingen steeg tussen 2010 en 2020 met 14%. De meeste behandelingen voor cocaïne als voornaamste middel vonden plaats in dagcentra.²⁵

In de **Treatment Demand Indicator (TDI)**^s voor Vlaanderen werd in 2020 in 13% van de geregistreerde nieuwe behandelingsepisodes cocaïne

I Naast 'drugs' werden volgende categorieën geregistreerd: alcohol, medicatie, nicotine, gokken, computer, gecombineerd gebruik, middelengebruik zonder verslavingsproblematiek of niet gespecificeerd.

^m Een zorgperiode is een dossier gekoppeld aan de behandeling van een probleem bij een persoon. De zorgperiode start bij de aanmelding en eindigt bij de administratieve afsluiting.

ⁿ Het kan gaan om cannabis, opiaten, cocaïne, andere stimulantia, hallucinogenen, inhaleermiddelen of andere psychoactieve middelen.

^o In 2019 zijn in totaal 5.397.576 opnames geregistreerd in de Minimale Klinische Gegevens (MKG).

^p Dit betekent dat de eerste verpleegeenheid, een verpleegeenheid voor spoedgevallen was. Nadien werd de patiënt gehospitaliseerd en werd hij vervolgens opgenomen in een of

meerdere andere verpleegeenheden. De patiënten die niet werden gehospitaliseerd zijn niet opgenomen in deze cijfers (dit betreft patiënten die enkel een ambulante contact op de spoedgevallendienst hebben). Voor deze ambulante contacten worden geen diagnoses geregistreerd.

^q Het gaat om opnames in een Psychiatrisch Ziekenhuis (PZ), in een Psychiatrische Afdeling van een Algemeen Ziekenhuis (PAAZ), in de Initiatieven Beschut Wonen (IBW) en de Psychiatrische Verzorgingstehuizen (PVT).

^r Dit zijn Medisch Sociale Opvangcentra (MSOC), dagcentra voor ambulante begeleiding, residentiële crisiscentra voor kortdurende opvang, residentiële behandelingscentra en therapeutische gemeenschappen.

^s In België wordt de hulpvraag omwille van middelengebruik geregistreerd via de

als voornaamste product geregistreerd (n=2.049). Het ging om 1.144 patiënten, waarvan 80% mannen. De grootste groep was tussen 20 en 39 jaar (78%). Er zijn iets meer patiënten die ambulante werden behandeld (51%) dan residentieel (49%) maar het verschil is klein. In bijna twee derde van de gevallen waren de cliënten al eerder behandeld (64%). 21% had een laag opleidingsniveau en 15% had een laag inkomen. 33% woonde alleen. Gemiddeld werd cocaïne op vier dagen per week gebruikt. 33% gebruikte cocaïne samen met cannabis en 37% samen met alcohol. 3% injecteerde cocaïne en 10% injecteerde ooit wel eens een middel.²⁶

Uit de gegevens van het [project Spuitenruil Vlaanderen](#) voor 2020 bleek dat 56% van de personen in het project cocaïne gebruikte. Dit percentage lag in 2019 (68%) duidelijk hoger dan tien jaar geleden, in 2010 iets lager (52%). 32% had in 2020 cocaïne via injectie toegediend. Dit was een pak minder dan in 2019 (53%). In 2010 had 41% cocaïne geïnjecteerd.²⁷

Verkeer

Sinds 1 oktober 2010 kunnen bij verkeerscontroles speekseltests worden afgenomen. Dat gebeurt wanneer de politie op basis van een checklist met uiterlijke tekenen van druggebruik, een vermoeden van rijden onder invloed van drugs heeft. De speekseltest spoort onder andere cocaïne en benzoyllecgonine op. Bij een positieve speekseltest wordt een speeksel- of bloedstaal nader onderzocht in een labo. Is ook dat staal positief, dan is men strafbaar.¹

De federale en de lokale politie stelden in 2020 in België 10.914 processen-verbaal op in verband met rijden onder invloed van drugs^u. Dit was een aanzienlijke stijging tegenover 2019 (+12%), bijna een verdubbeling tegenover vijf jaar eerder en bijna een vervijfvoudiging tegenover tien jaar geleden. Het is echter niet duidelijk of het aantal controles ook gestegen is over de jaren en in welke mate dit deze stijging in PV's (deels) verklaart. 94% van de overtreders waren mannen. 39% was tussen 25 en 34 jaar. Meestal ging het om autobestuurders (74%) maar in 11% van de gevallen werd een proces-verbaal opgesteld voor een bestuurder van een vrachtwagen. Over welke illegale drug het telkens precies ging, werd niet gepreciseerd in deze cijfers.²⁸

In 2019 werden bij bestuurders die een positieve speekseltest aflegden, 6.834 confirmatietesten afgenomen om na te gaan of er sprake is van druggebruik. De meeste confirmatietesten bestonden uit een speekselanalyse (4.855). 88% van de confirmatietesten gaf een positief resultaat. In 896 (15%) van de 5.988 positieve stalen werd enkel cocaïne gedetecteerd. In 802 andere gevallen werd cocaïne in combinatie met een ander middel vastgesteld (13%).²⁹

Treatment Demand Indicator (TDI). Dit is een protocol met bijbehorend registratiesysteem voor behandelingscentra die behandelingen aanbieden aan personen met een middelengebonden problematiek (illegale drugs, alcohol of slaap- en kalmeermiddelen).

¹ Over het aantal afgenomen speekseltests en de resultaten daarvan zijn op dit ogenblik nog geen cijfers beschikbaar.

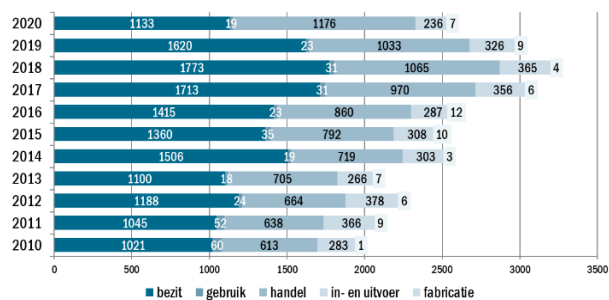
Politie en justitie

In België zijn hoofdzakelijk cijfers beschikbaar over de overtredingen van de drugwetgeving. Bij dit soort cijfers past het nodige voorbehoud. Dalingen of stijgingen in de cijfers wijzen niet altijd op een daling of stijging in de criminaliteit. De cijfers worden immers beïnvloed door veranderingen in nomenclatuur, veranderingen in federaal en lokaal veiligheidsbeleid, nieuwe procedures, de meldingsbereidheid van de bevolking, de registratiebereidheid van politiediensten, het beleid van andere instanties (bv. verzekeringsmaatschappijen) enzovoort.

Misdrijven in verband met cocaïne

In 2020 registreerde de federale politie in het Vlaams gewest 1.133 feiten in verband met bezit van cocaïne, 1.176 feiten in verband met handel in cocaïne en 236 feiten in verband met in- en uitvoer. Daarnaast werden nog zeven feiten geregistreerd in verband met fabricatie van cocaïne en 19 in verband met gebruik.³⁰

AANTAL DOOR DE POLITIEDIENSTEN GEREgistREERDE FEITEN IN VERBAND MET COCAÏNE, VLAAMS GEWEST, 2010-2020

Beschikbaarheid en samenstelling van cocaïne

Hoe gemakkelijk is cocaïne te verkrijgen?

In het schooljaar 2018-2019 zei 22% van de 17-18-jarigen (waarbij het gebruik van illegale middelen het hoogst is) gemakkelijk aan illegale drugs te kunnen geraken. In dit onderzoek werd, met uitzondering van cannabis, geen onderscheid gemaakt tussen andere types illegale drugs.³¹

In 2014 gaf 26% van de 15-24-jarige Belgen aan dat ze binnen de 24 uur redelijk of zeer gemakkelijk aan cocaïne konden komen indien ze dit wilden.³²

Van de Belgische deelnemers aan de Global Drug Survey van 2019 had 63% van de laatstejaarsgebruikers van cocaïne het middel het afgelopen jaar laten leveren. Cocaïne werd even vaak aangekocht bij een gekende dealer of een vriend, de twee voornaamste aanschafkanalen. Ongeveer evenveel personen die cocaïne gebruikten kregen hun cocaïne gratis. Kopen via het internet werd nagenoeg niet vermeld.³³

^u Onder de categorie drugs vallen de inbreuken begaan tegen de wetsartikelen art. 37bis,§1.1° en art. 37bis,§1.5° van de wet betreffende de politie over het wegverkeer, gecoördineerd op 16 maart 1968. Onder drugs vallen volgende stoffen: THC, amfetamine, methyleendioxyethylamfetamine (MDMA), Morfine of 6-acetylmorfine en cocaïne of benzoyllecgonine.

Inbeslagnames

In 2020 nam de dienst Douane en Accijnzen 66.210 kilogram (ruim 66 ton) cocaïne in beslag.³⁴

In 2019 werd in de EU 213 ton cocaïne in beslag genomen. België is met 65 ton koploper qua inbeslaggenomen hoeveelheid en goed voor bijna een derde van het EU-toaal. De stijgende trend houdt daarmee aan, zowel in de EU (2018: 181 ton) als in België (2018: 53 ton).³⁵

Prijs en zuiverheid

De gemiddelde prijs voor cocaïne kende in Vlaanderen het laatste decennium heel wat schommelingen. Tussen 2010 en 2016 steeg de prijs van 44 euro naar 59 euro voor 1 gram. Nadien schommelde de prijs grosse modo tussen 47 en 52 euro per gram. In 2020 lag de gemiddelde straatwaarde op 48 euro per gram.

Tussen 2010 en 2013 schommelde de gemiddelde zuiverheid van cocaïne die in België in beslag werd genomen tussen 55% en 60%. Nadien steeg de zuiverheidsgraad duidelijk. In 2020 bevatten de cocaïnestalen gemiddeld 80% cocaïne.³⁶

COVID-19

Het jaar 2020 werd getekend door de uitbraak van de COVID-19-pandemie. Maandenlang hield de verspreiding van het virus de wereld in de greep. Sciensano onderzocht of de maatregelen die werden genomen om het virus in te dammen een impact hadden op het gebruik van illegale drugs, door te kijken of er verschillen waren tussen de periode voor en de periode na de genomen preventieve coronamaatregelen. In april 2020 werden twee bevestigingen gehouden, die later in 2020 nog enkele keren werden herhaald. Van de eerste, de COVID-19-gezondheidsenquête waaraan mensen van 18 jaar en ouder konden deelnemen, zijn er vijf waves geweest in 2020. Van de tweede enquête, het COVID-19-online-drugsonderzoek specifiek bij mensen die drugs gebruiken, zijn er drie waves doorgedaan in 2020. Een belangrijke kanttekening die moet gemaakt worden is dat de steekproeven niet volledig representatief zijn, omdat de kenmerken van de onderzoekspopulatie sterk afweken van die van de algemene bevolking in België of Vlaanderen.

In de COVID-19-gezondheidsenquête van december 2020 bleek 6% illegale drugs te hebben gebruikt in de voorgaande 12 maanden. Dat aandeel was iets hoger dan bij de eerste en tweede COVID-19-gezondheidsenquête van april 2020 (4%), maar kwam overeen met dat uit de grote Sciensano Gezondheidsenquête van 2018 (5%). Aangezien de referentieperiode de voorgaande 12 maanden was, was een mogelijke impact van COVID-19 hoe dan ook niet aantoonbaar. Daarom werd aan respondenten die illegale drugs gebruikten, gevraagd of ze die middelen in de eerste lockdownperiode meer, minder of evenveel gebruikten.

Begin april gaf 24% aan meer illegale drugs te hebben gebruikt dan voorheen, terwijl 32% aangaf dat minder te hebben gedaan. 44% stelde dat het gebruikspatroon niet veranderd was.³⁷

Naarmate de coronacrisis evolueerde in 2020 steeg het aandeel mensen met een toegenomen gebruik ten opzichte van voor de crisis naar 35% in december. Daarmee kwam het aandeel mensen met een

toegenomen gebruik op hetzelfde niveau als het aandeel mensen met een afgenomen gebruik (34%). Deze stijging is dus vooral ten koste gegaan van de groep mensen met een ongewijzigd gebruikspatroon ten opzichte van voor de crisis, dat daalde naar 32%. Meer vrouwen (45%) dan mannen (30%) gaven aan dat hun gebruik van illegale drugs toenam in vergelijking met de periode voor de coronacrisis. Een toename in gebruik was het grootst in de leeftijdsgroep 45-54 jaar.³⁸

In een in 2020 uitgevoerd COVID-19-online-drugsonderzoek^v bij ongeveer 3.500 Belgen die illegale drugs gebruiken, gaf 44% van de respondenten aan in het laatste jaar cocaïne te hebben gebruikt. Dit is veel meer dan in de algemene bevolking. De resultaten van dit onderzoek zeggen dus enkel iets over personen die drugs gebruiken en niet over de algemene bevolking. Van die laatstejaarsgebruikers van cocaïne, had ongeveer negen op de tien in die periode ook cannabis gebruikt, zeven op de tien ook ecstasy/MDMA en de helft ook ketamine. Van de in het onderzoek opgenomen categorieën van illegale drugs is cocaïne de enige waarvan een meerderheid van de laatstejaarsgebruikers (51%) dat middel niet meer gebruikte na de maatregelen die op 13 maart ingingen om de verspreiding van corona in te perken.³⁹

Het gemiddeld gebruik op een typische dag was in het eerste coronajaar 2020 lager tijdens de periodes midden maart tot midden april (0,5 gram) en midden april tot begin mei (0,6 gram) in vergelijking met de periode voor 13 maart (0,8 gram). Tijdens de periode midden maart tot midden april was de gebruikte hoeveelheid ongeveer 40% lager voor cocaïne (van 0,8 tot 0,5 gram). In de periode midden september tot begin november herstelde het gemiddeld gebruik (1 gram). Het gemiddeld gebruik van cocaïne lag dan 25% hoger ten opzichte van de periode voor 13 maart.^{40,41}

Een ander onderzoeksrapport van Sciensano geeft aan dat onder de personen die illegale drugs gebruiken het cocaïnegebruik in de maand voor de bevestiging hoger lag in het najaar van 2020 (25%) dan in het begin van de pandemie (20%). De frequentie van gebruik van cocaïne in poedervorm nam in diezelfde tijdsspanne wel af, van gemiddeld 1,2 à 1,4 dagen per week in de periode kort na de eerste lockdown naar gemiddeld 0,8 dag per week in het herfst van datzelfde jaar. In diezelfde periode kende onder personen die regelmatig cocaïne gebruikten de gebruikte hoeveelheid geen noemenswaardige verandering tussen de eerste en de laatste meting: telkens rond 1,2 gram gedurende een typische dag van gebruik.⁴²

^v Deze resultaten komen uit de derde wave van de enquête die werd uitgevoerd van 21 oktober tot 6 november 2020.

Conclusie

Alhoewel cocaïne in de algemene bevolking na cannabis de tweede meest gebruikte illegale drug is, komt gebruik eerder beperkt voor in de algemene bevolking. Dat blijkt ook uit een vergelijking van cocaïnegebruik bij 15-34-jarigen in de Europese Unie, waarbij het aandeel personen die in het voorgaande jaar cocaïne gebruikten in de meeste buurlanden hoger ligt. Bij leerlingen en studenten in het secundair en het hoger onderwijs is cocaïnegebruik eveneens beperkt. Na cannabis en xtc is cocaïne het meest gebruikte illegale middel bij uitgaanders. In Vlaanderen lag het cocaïnegebruik bij de groep uitgaanders in 2018 ongeveer even hoog als in 2007, maar dat betekent niet dat er geen trends zijn: na 2007 verminderde het cocaïnegebruik maar in 2018 steeg het weer duidelijk.

Het aandeel contacten met De Druglijn waarin het over het middel cocaïne ging, bleef in de loop der laatste 10 jaren vrij stabiel. Uit zelftest over cocaïne van De Druglijn bleek dat bijna alle deelnemers een toenemend of hoog risico op problemen met hun cocaïnegebruik hebben.

In de gespecialiseerde centra voor mensen met een verslavingsproblematiek nam het aandeel nieuwe behandelingen voor cocaïne als voornaamste middel de laatste tien jaar sterk toe. Ook in psychiatrische ziekenhuizen steeg het aantal opnames gerelateerd aan cocaïne. In algemene ziekenhuizen werden meer nevend diagnoses dan hoofdiagnoses geregistreerd voor cocaïnemisbruik en -afhankelijkheid. Een groot deel kwam in het algemeen ziekenhuis terecht via de spoeddiensten.

Uit verkeerscontroles blijkt dat een niet onaanzienlijk deel van de bestuurders die onder invloed een voertuig bestuurt, onder invloed rijdt van cocaïne. Het aantal door politiediensten geregistreerde overtredingen met cocaïne daalde de laatste jaren. Bezit van en handel in cocaïne zijn misdrijven die het meest aan het licht kwamen. België blijft de draaischijf in de Europese cocaïnehandel: bijna een derde van alle in de EU in beslag genomen cocaïne werd in ons land geconfisqueerd.

Een niet gering deel van adolescenten en uitgaanders denkt gemakkelijk aan cocaïne te geraken. Vaak wordt het via vrienden verkregen.

De prijs en de zuiverheid van cocaïne ging de afgelopen tien jaar op en neer, maar terwijl de prijs de laatste jaren vrij stabiel bleef was er een duidelijke toename van de zuiverheidsgraad.

Uit het COVID-19-online-drugsonderzoek bleek dat het gebruik in de eerste periode na de coronamaatregelen daalde, maar na een aantal maanden weer een stuk hoger lag. Bij personen die cocaïne gebruiken werd wel niet meer gebruikt, niet qua frequentie en evenmin qua gebruikte hoeveelheid.

- ¹ Safesound (2021). *Cocaine*. Geraadpleegd van <https://safesound.be/?product=cocaine>
- ² Drieskens, S., Charafeddine, R., Demarest, S., Gisle, L., Tafforeau, J. & Van der Heyden, J. (2019). *Health Interview Survey, Belgium, 1997 - 2001 - 2004 - 2008 - 2013 - 2018: Health Interview Survey Interactive Analysis*. Brussels: WIV-ISP.
- ³ Europees Waarnemingscentrum voor Drugs en Drugsverslaving (2021). *Europees Drugsrapport 2021. Trends en ontwikkelingen*. Luxemburg: Bureau voor publicaties van de Europese Unie.
- ⁴ Rosiers, J., Coghe, E., Peeters, H., Peleman, K., & Van Damme, J. (2020). *VAD-leerlingenbevraging in het kader van een drugbeleid op school. Syntheserapport schooljaar 2018-2019*. Brussel: VAD.
- ⁵ Van Damme, J., Thienpondt, A., Rosiers, J., De Bruyn, S., Soyze, V., Sisk, M., Van Hal, G., & Deforche, B. (2018). *In hogere sferen? Volume 4. Een onderzoek naar het middelengebruik bij Vlaamse studenten*. Brussel: VAD.
- ⁶ Rosiers, J., Helderweert, E., Möbius, D., & Schrooten, J. (2019). *Uitgaansonderzoek 2018*. Brussel: VAD.
- ⁷ Winstock, A.R., Maier, L.J., Zhuparris, A., Davies, E., Puljevic, C., Kuypers, K.P.C., Ferris, J.A., & Barratt, M.J. (2021). *Global Drug Survey 2021. Key Findings Report*. London: GDS.
- ⁸ Winstock, A., Barratt, M., Ferris, J., & Maier, L. (2019). *Global Drug Survey 2019. Belgium Key Findings Report*. London: GDS.
- ⁹ Favril, L., & Vander Laenen, F. (2017). Psychofarmaca en drugsgebruik in Vlaamse gevangenis. *Verslaving*, 13(2), 85-97.
- ¹⁰ Rosiers, J., Helderweert, E., Möbius, D., & Schrooten, J. (2019). *Uitgaansonderzoek 2018*. Brussel: VAD.
- ¹¹ Winstock, A., Barratt, M., Ferris, J., & Maier, L. (2018). *Global Drug Survey 2018. Belgium Key Findings Report*. London: GDS.
- ¹² Windelinckx, T. (2021). *Rapport evaluatie onderzoek spuitenruil Vlaanderen 2020*. Antwerpen: Free Clinic.
- ¹³ Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid (2021). *Statistiek van de doodsoorzaken 2001-2018*. Brussel: Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid
- ¹⁴ De Druglijn (2021). *Online aanbod de Druglijn. Aantal afgelegde zelftests en kennistests per middel*. Brussel: De Druglijn. Data op verzoek.
- ¹⁵ CAD Limburg (2021). *Statistieken alcoholhulp, cannabishulp en drughulp 2020*. Hasselt: CAD Limburg.
- ¹⁶ De Druglijn (2021). *Evolutie van het aantal afgelegde zelftests bij de Druglijn volgens middel*. Brussel: De Druglijn. Data op verzoek.
- ¹⁷ De Druglijn (2020). *Evolutie van de contacten bij de Druglijn volgens middel sinds 2001*. Brussel: De Druglijn. Data op verzoek.
- ¹⁸ Boffin, N., Antoine, J., Van Casteren, V. Vanmeerbeek, M., Lemaître, A., Ketterer, F., & Peremans, L. (2015). Patients with problematic use of substances in Belgian family practice. Results of a pilot study by the Belgian Network of Sentinel General Practices. In M. Vanmeerbeek, P. Mairiaux, A. Lemaître, M. Anseau, F. Ketterer, D. Pirenne, I. Demaret, V. Van Casteren, N. Boffin, J. Antoine, R. Remmen, L. Peremans, G. Dom, K. Van Royen, L. Symons, L. Godderis, M-C Lambrechts, "Up To Date" Use of psychoactive substances in adults: Prevention and Treatment by general practitioners and Occupational physicians; DATA retriEval. Final report. Book 1. (pp. 78-90). Brussel: Belspo.
- ¹⁹ SOM (2021). *Data e-dossier CAW*. Borgerhout: SOM. Data bekomen op verzoek.
- ²⁰ SOM (2018). *Data e-dossier CAW*. Borgerhout: SOM. Data bekomen op verzoek.
- ²¹ Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid (2018). *EPD registratiegegevens CGG*. Brussel: Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid. Data op verzoek.
- ²² FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu (2021). *Gegevens uit de databank MZG (dd 24 12 2021)*. Brussel: FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, Dienst Data en Beleidsinformatie. Data op verzoek.
- ²³ FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu (2021). *MPG data middelengebruik*. Brussel: FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu. Data op verzoek.
- ²⁴ FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu (2021). *Aantal gedwongen psychiatrische opnames voor middelengebruik in Vlaamse ziekenhuizen. MPG-data*. Brussel: FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu. Data op verzoek.
- ²⁵ WVBV (2022). *Statistische gegevens 2020. Gent: WVBV*. Data op verzoek.
- ²⁶ Antoine, J. (2021). *Belgian Treatment Demand Indicator Register. Data Vlaanderen*. Brussel: Sciensano. Data op verzoek.
- ²⁷ Windelinckx, T. (2021). *Rapport evaluatie onderzoek spuitenruil Vlaanderen 2020*. Antwerpen: Free Clinic.
- ²⁸ Federale politie (2021). *Inbreuken drugs in het verkeer volgens type bestuurder sinds 2010*. Brussel: Federale politie. Data op verzoek
- ²⁹ Sciensano; Belgian national focal point (2021). *National reporting package EMCDDA. Not published contribution*. Brussels: Sciensano.
- ³⁰ Federale politie (2021). *Feiten in verband met illegale drugs volgens middel*. Brussel: Federale politie. Data op verzoek.
- ³¹ Rosiers, J., Coghe, E., Peleman, K., & Van Damme, J. (2020). *VAD-leerlingenbevraging in het kader van een Drugbeleid Op School. Syntheserapport schooljaar 2018-2019*. Brussel: VAD.
- ³² Europese commissie (2014). *Flash Eurobarometer 401. Young People and drugs*. Brussel: Europese commissie.
- ³³ Winstock, A., Barratt, M., Ferris, J., & Maier, L. (2019). *Global Drug Survey 2019. Belgium Key Findings Report*. London: GDS.
- ³⁴ Federale overheidsdienst financiën (2021). *Jaarverslag 2020. Inbeslagname van drugs*. Brussel: Federale overheidsdienst financiën. Geraadpleegd van <https://view.genial.ly/60a264cf7f621fd0d08d0051a>
- ³⁵ Europees Waarnemingscentrum voor Drugs en Drugsverslaving (2021). *Europees Drugsrapport 2021. Trends en ontwikkelingen*. Luxemburg: Bureau voor publicaties van de Europese Unie.
- ³⁶ Sciensano, Belgian national focal point (2021). *National reporting package EMCDDA. Not published contribution*. Brussels: Sciensano.
- ³⁷ Braeckman, E., Charafeddine, R., Demarest, S., Drieskens, S., Gisle, L., Hermans, L. (2020). *Tweede COVID-19 gezondheidsenquête: eerste resultaten*. Brussel: België. Gedownload van https://www.sciensano.be/sites/default/files/report2_covid-19his_nl_2.pdf
- ³⁸ Berete, F., Braekman, E., Charafeddine, R., Demarest, S., Drieskens, S., Gisle, L. & Hermans, L. (2020). *Vijfde COVID-19-gezondheidsenquête. Eerste resultaten*. Brussel: Sciensano. Gedownload van https://www.sciensano.be/sites/default/files/report5_covid-19his_nl_1.pdf
- ³⁹ Sciensano – Programma Drugs (2020). *Covid-19-online-drugsonderzoek. Voorlopige resultaten over het gebruik en aanbod van illegale middelen tijdens de coronacrisis*. Brussel: Sciensano.
- ⁴⁰ Antoine, J., Gremeaux, L., Plettinckx, E., & Van Baelen, L. (2020). *Websurvey over het gebruik en aanbod van illegale middelen tijdens de coronacrisis: eerste resultaten*. Brussel: Sciensano. Gedownload van https://drugs.wiv-isp.be/docs/Documents/SurveyDrugsCovid_NL.pdf
- ⁴¹ Sciensano (2020). *Het gebruik en het aanbod van drugs tijdens de COVID-19-pandemie en de percepties gelinkt aan de COVID-19 omstandigheden. COVID-19-online-drugsonderzoek*. Brussel: Sciensano. Gedownload van https://www.sciensano.be/sites/default/files/covid-19_online_drugsonderzoek_2020.pdf.
- ⁴² Antoine, J., Bruggeman, H., Gremeaux, L., Plettinckx, E., & Van Baelen, L. (2020). *Thematisch rapport: het gebruik en het aanbod van drugs tijdens de COVID-19 pandemie in België*. Brussel: Sciensano. Gedownload van https://drugs.wiv-isp.be/docs/Documents/COVID-19_ThematicReports_WebSurveyDrugs_NL.pdf

Colofon

Redactie: Else De Donder, Johan Rosiers, stafmedewerkers VAD

Lay-out concept: www.watf.be

V.U.: dr. H. Peuskens, Vanderlindenstraat 15, 1030 Brussel

© december 2021

VAD, Vanderlindenstraat 15, 1030 Brussel

T 02 423 03 33 | vad@vad.be | www.vad.be

Deze factsheet is gratis te downloaden op

<http://www.vad.be/materialen/detail/factsheet-cocaine>

De informatie uit deze factsheet mag worden overgenomen mits vermelding van de referentie: VAD (2021). *Factsheet cocaine*. Brussel: VAD.

